

ЧИЛГРÄ КÛÛКН

Оли джилни бмхн Чилгр селәнә орс гелньгин герт арв гарси наста, шуурха-буурха хувца, кбл иушкәр халыг кууки ордж ирв. Гер дотран орс гелнь эмгтәгән хоюрхн сууна. Эмгән гелнь „матушка“ гидж дуудна, бвгән эмгнь „батушка“. Ордж ирсн кууки „эднә нерднь тиим болдг кевтә“ гидж санад тагчк зогсв.

— Эх, матушка, элдү цаг болна гидг эн! Халыг кун гуульгь гуухиг кбгшрх насдан узх бәаджвди. Тиигдж кен кун санджала, дәрк!

— Батушка, би гуульгь гуудж, эрлгь сурдж йовхшв, — гидж кууки аюрхн келн, газршагьгад одв. Эмгн бвгн хойр эн угинь соньсад, хоорндан ормалдад одчхав.

— Не, тегәд ю хәәлж йовлач? Нернчи кемб? — болдж эмгн куукиәс сурв.

— Нерм Маша. Танад зарц кууки кергтә гисиг соньсад ирлән...

— Хәлә матушка, орс нертә бәадж. Не сән, кенә куукимбчи, кедутәвч? — гидж орс гелнь сурлгьа авх болв. Кууки иим „сурлгьа“ мел бгә, нам туундән ярлад гимәр цкбрәд ирлә. Унинь келхлә „буру номт“ болад буру хәәлднә. Оцклдүр бдрәс авн нерусән оньгланар келдг дасдж авла.

— Чилгрә куукимб.

— Чилгрин селән дала, куукиднь оли, эикчнь кемб? — гидж сурад орс гелнь курджнһәл инәв.

— Эцк-эк угав, бичн улдләв — гидж кууки келәд брцлдв.

— Не, болтха. Орс нертә ягьад болсмбчи?

— Халыг биш болсндан, балдр тблдән. Кирстә балдрв гидж келәд, кууки укс чееджән ууллад ут утин бучтә киртә зес кирсән узулв.

— Осподи, — болдж лец хоюри зальврал, эмгн бвгн хойр нудән цәәлгьдж бблән хәәлләд кирслдж мбргв. Тедниг дурагьад Маша бас кирсән гурвн хургьарн умшлдж бәрси, орсгьар мбргв.

Нань оли угцән угагьар збвшәрәд, куукид жууч-сәәчән умскәд зарцан кедж, негномта килицтә әмти гидж бр-бвддж, элвг теджәлини шавхрт куртәдг гертән бәәлгьв.

Нег джил болв. Букул тег дуурәд цаг кбдләд бәәв. Чилгр деер Халыг таньгьчин ах хург болхн, Советин йос токтахн, — болад шуугад одв.

— Амд йовхлә апета темән узгдхн бәәдж. Йосн-госн угагьар насн турш бәәсн халыг улс эврә йоста болх гидж кен санджала, матушка! — гигьад орс гелнь збвурләд уул-хуув аллад, орад-гарад бәәдг болв. Кирстә балдрмуд Советин йосгд ббдән гарч йовна, эн ик хургиг Хббчин Боза, кирс зуухдән Маслов Григорий болси, туунә кбвун Алексей толгьәлхмв болна. Ода зарц бәәх кууки

Туунә хоби чиги Маша орс гелньгинд зарц болад бәәв. Кест зовлән бәәх-ичхәс бвткуртә, нег арлт уга амл ола бийнә Мария Владимировнн уханас гархш, тбруц маргдхш. Жорн негдч туру джил деер невр аюл узулдж Маслак аюл ута алач-малч бандгәд Советин йос унтрахар седдж цус-нуд татв.

Нег буркг бдр тер деермч улс ирән Чилгр деер халыг орс холу хбрн зургьан коммунистриг чавчдж әлв. Тер йовдл, тним сурлм аюл бички бәәсн Машад бблүн куунә тоолвр тодрха уханднь орулв. „Зогсчати зуг, бзлньгүл! Ослж авхә!“ гидж кууки дотран андгьар тәвәд хорлдж уульв.

„Иссусин номта, кирс буута кун ним килдч ке-

Маша, кирс збссн Шепин Владимирин бәәсинь сура-соньса бәәлж, орс гелнь меддж авла. Эн шин йоснд „утрстә, ахр ухата“ куукид улс бас тбрт орхн гинә. Цагнь болад, бсәд-босхла минн зарц кууки бас тбр медх йовдл узгдх чиги биз. Ягьлж медхв? Цаг, паг! „Цагнь болхларн цасн деер тусмр шатна“. Оргн теетг, свсари дурилан бәәсн орс гелньгд, наснь болхн бмн бргид оли зүсн тоолвр орв. Ут хар лавшган унджулси, экилси шар усән ээм-дал деерән шавшвлси эн гелнь Чилгр деер унтх нбб-рән, амрх бдрән мартлж зовлнь әдлв. Яхан олдж әс чадад алаалв...

Таньгьчин оли улс темәтә, мбртә, шар тергтә Чилгр деер нуугьад ногшлж ирв. Ода совхоз деер „Чайная“ бәәх бор харгьа гериг бусләд оли ишкә гермуд бәрв — хургин улс пәтрлхн Ишкә гер болгьна зун тотх туст уньнд халад улан дариг делскв, барун тотх тустнь Ленинә зург залв.

Нарт-делкә деер уга-ялу, бичн-бвү улсин цугтань ав болсн кун Ленин бәәсиг тиигхд бички наста Маша бас лавтрха меддж авла: „Мана ав, маш алдр бвгш Ленин!“ Кбгши, бички угад джиргьлин халгьднә юн әс узгднә. Узси хамгнь, насчси цагнь зуудн болдж медгднә.

лв, дәрк! Ай, матушка!“ болдж орс гелнь эмгтәгән тиигхд збвурлсиг Маша келәд уга.

Ода Чилгрин „Лиманый“ совхозин тал дунд тер хбрн зургьан коммунистр бумбланта бәәнә. Эн совхозин поссоветин ахлач Мария Владимировна бичкидк цаган тер хамгарн санна. Урднь эн сельсоветин ахлач болдж 1931 джйләс авн халыг нутг 1943 джйи нуух куртл Холжгорова Мария Владимировна кбдләд.

Халыг теетгән, тбрдж бссн Чилгрән 1955 джил Чилгрә кууки Маша хәрү нуудж ирв. Ода тәв гарси итклатә иньг, авалян — Холжгьра Арлданьан Сиврин зовлньгд улдәсн, уугьн кууки ах ду гурвн кбвугьән дахулси ирәд совхозас отар х б толгьадан даадж хәрүлв.

Эн джил Халыг республик хәрү токтах эвамд, совхозин кблмш ббдлулхд туста беминь олдж урднь дамшн тбр толгьалгч уулдн Мария Владимировнаг совхозин оли суньгьачир Халыг АССР-н Деед Советин депутатд нег дуугьар збвәәлдж шиньв.

Чилгрә кууки джиргьлин халгь — мана Советин йосна, алдр Коммуна партин баатр тууджла заг уга бәрлдәтә.

Чилгр, 1958 джил.